

## SYSSELSÄTTNINGSPOLITIKEN

Den europeiska sysselsättningsstrategin, som är från 1997, fastställde gemensamma mål för sysselsättningspolitiken och bidrog till en "mjuk samordning" medlemsstaterna emellan. Ett av de främsta målen i Europa 2020-strategin var att skapa fler och bättre arbetstillfällen. Sedan 2020-talet inleddes har kommissionen föreslagit nya och mer ambitiösa mål för sysselsättningspolitiken. EU-rätten är relevant på vissa områden, även om det i första hand är de nationella regeringarna som ansvarar för sysselsättningspolitiken.

### RÄTTSLIG GRUND

Artikel 3.3 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) och artiklarna 8–10, 145–150, 156–159 och 162–164 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

### MÅL

Enligt artikel 3 i EU-fördraget är unionen skyldig att sträva efter full sysselsättning och sociala framsteg. Den horisontella klausulen i artikel 9 i EUF-fördraget fastslår att målet att uppnå en hög sysselsättningsnivå måste beaktas i utformningen och genomförandet av EU:s politik och verksamhet. Medlemsstaterna och unionen måste arbeta för att utveckla en samordnad sysselsättningsstrategi, särskilt när det gäller att främja en kvalificerad, utbildad och anpassningsbar arbetskraft, och arbetsmarknader som är mottagliga för ekonomiska förändringar, enligt beskrivningen i artikel 145 i EUF-fördraget.

### RESULTAT

#### A. Från de tidiga åren (1950- till 1990-talet) och till målen efter 2020

Redan på 50-talet fick arbetstagarna återanpassningsstöd i Europeiska kol- och stålgemenskapen. Stödet gavs till arbetstagare i kol- och stålsektorn som riskerade att bli arbetslösa när branschen omstrukturerades. Europeiska socialfonden (se faktablad [2.3.2](#) Europeiska socialfonden) inrättades 1957 och var det viktigaste verktyget i kampen mot arbetslöshet.

På 80-talet och i början av 90-talet var handlingsprogrammen för sysselsättning inriktade på särskilda målgrupper, och en rad observations- och dokumentationssystem inrättades.

Eftersom många medlemsstater kämpade med hög arbetslöshet inleddes med vitboken om tillväxt, konkurrenskraft och sysselsättning från 1993 en diskussion om EU:s strategi för ekonomi och sysselsättning, och för första gången sattes sysselsättningsfrågan överst på EU:s dagordning.

I Amsterdamfördraget från 1997 tillkom ett nytt kapitel om sysselsättning, som lade grunden för inrättandet av en europeisk sysselsättningsstrategi och den permanenta sysselsättningskommittén med rådgivande funktion för att främja samordning mellan

medlemsstaternas sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitik. Medlemsstaterna fortsätter dock att ha huvudansvaret för sysselsättningspolitiken. Införandet av ett "socialt protokoll" gjorde arbetsmarknadens parter mer delaktiga (se faktablad [2.3.7 Dialogen mellan arbetsmarknadens parter](#)).

Det extrainsatta toppmötet om sysselsättning i Luxemburg i november 1997 var startskottet för den europeiska sysselsättningsstrategin, tillsammans med den öppna samordningsmetoden, den så kallade Luxemburgprocessen – en årlig cykel för samordning och övervakning av den nationella sysselsättningspolitiken, som bygger på medlemsstaternas åtagande att fastställa ett antal gemensamma mål och riktmärken. I den europeiska sysselsättningsstrategin fick en hög sysselsättningsnivå samma prioritet som de makroekonomiska målen om tillväxt och stabilitet.

År 2000 kom Europeiska rådet i Lissabon överens om det nya strategiska målet att göra EU till den "mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomin i världen", med full sysselsättning som det övergripande målet för sysselsättnings- och socialpolitiken, och om konkreta mål som skulle uppnås till 2010 (Lissabonstrategin).

Efter finanskrisen 2007–2008 antogs 2010 Europa 2020-strategin, och den europeiska planeringsterminen infördes för att underlätta samordningen av finanspolitiken och den ekonomiska politiken. Denna 10-åriga strategi för sysselsättning och smart och hållbar tillväxt för alla fastställde för första gången ett antal överordnade mål, bland annat att öka deltagandet på arbetsmarknaden för personer i åldern 20–64 år till 75 % fram till 2020. Medlemsstaterna var tvungna att omvandla alla överordnade mål till nationella mål.

Kommissionen presenterade 2017 den europeiska pelaren för sociala rättigheter, som innehåller 20 viktiga principer och rättigheter som ska ligga till grund för förnyad konvergens mot bättre arbets- och levnadsvillkor. Den åtföljs av en "social resultattavla" för att övervaka framstegen. Vid det sociala toppmötet i Göteborg i november 2017 framhöll parlamentet, rådet och kommissionen sitt gemensamma åtagande genom att anta en gemensam förklaring om den europeiska pelaren för sociala rättigheter.

I handlingsplanen för genomförande av europeiska pelaren för sociala rättigheter från 2021 fastställs tre överordnade EU-mål som ska uppnås senast 2030, bland annat följande:

- Sysselsättning: minst 78 % av befolkningen mellan 20 och 64 bör ha en anställning senast 2030.
- Färdigheter: minst 60 % av alla vuxna bör varje år delta i utbildningsverksamhet.

## **B. Stärkt samordning och övervakning**

I den årliga övervakningscykeln för sysselsättningspolitiken i den europeiska planeringsterminen ingår följande delar:

- Riktlinjer för sysselsättning, utarbetade av kommissionen och antagna av rådet efter samråd med parlamentet.
- En gemensam sysselsättningsrapport, offentliggjord av kommissionen och antagen av rådet.

- Nationella reformprogram.
- Landrapporter och landsspecifika rekommendationer, utarbetade av kommissionen och de senare antagna av rådet.

De fyra sysselsättningsriktlinjerna (artikel 148 i EUF-fördraget) anger strategiska mål för den nationella sysselsättningspolitiken och innehåller politiska prioriteringar inom sysselsättning, utbildning och social delaktighet. Dessa riktlinjer ingår i de åtta integrerade riktlinjerna som också innehåller fyra allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken (artikel 121 i EUF-fördraget).

Sysselsättningsriktlinjerna har gradvis anpassats till principerna i den europeiska pelaren för sociala rättigheter (se faktablad [2.3.1](#): Social- och sysselsättningspolitiken: allmänna principer) och integrerat delar som rör covid-19-krisen, den gröna och digitala omställningen, rättvisa under den gröna omställningen, FN:s mål för hållbar utveckling och den ryska invasionen av Ukraina.

Kommissionen föreslog en reviderad social resultattavla (bifogad till handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter). Den består av 17 huvudindikatorer, godkända av rådet, som bedömer medlemsstaternas resultat på sysselsättningsområdet och det sociala området utifrån tre områden: (i) lika möjligheter, (ii) rättvisa arbetsvillkor samt (iii) socialt skydd och inkludering.

## C. Rättsligt bindande akter – EU-rätten

På grundval av de bestämmelser i EUF-fördraget som rör sociala frågor samt fri rörlighet har flera direktiv, förordningar och beslut antagits för att säkerställa minimistandarder i hela EU på följande centrala områden:

- Hälsa och säkerhet på arbetsplatsen: allmänna och särskilda rättigheter och skyldigheter, arbetsutrustning, särskilda risker, t.ex. farliga ämnen, cancerframkallande ämnen (se faktablad [2.3.5](#) Arbetsmiljö).
- Lika möjligheter för kvinnor och män: likabehandling i arbetslivet, vid graviditet, mammaledighet och föräldraledighet (se faktablad [2.3.9](#) Kampen mot fattigdom, social utestängning och diskriminering).
- Skydd mot diskriminering på grund av kön, ras, religion, ålder, funktionshinder och sexuell läggning (se faktablad [2.3.9](#) Kampen mot fattigdom, social utestängning och diskriminering).
- Arbetsvillkor: minimilön, deltidsarbete, arbetstagare på digitala plattformar, visstidsanställning, arbetstid, sysselsättning bland unga, information till och samråd med arbetstagare (se faktablad [2.3.6](#) Arbetstagares rätt till information, samråd och medverkan, se faktablad [2.3.7](#) Dialogen mellan arbetsmarknadens parter).
- Stödtjänster: utökat samarbete mellan de offentliga arbetsförmedlingarna.
- Fri rörlighet för arbetstagare: likabehandling, tillgång till sociala förmåner (se faktablad [2.1.5](#) Fri rörlighet för arbetstagare).
- Utstationering av arbetstagare: varaktighet, lön, sektorer som omfattas (se faktablad [2.1.13](#) Utstationering av arbetstagare).

## D. Samordning genom rekommendationer och andra politiska initiativ

Förutom den "bindande lagstiftning" som anges ovan bidrar andra åtgärder till ökad samordning mellan EU:s medlemsstater genom "icke-bindande lagstiftning", däribland icke-bindande rådsrekommendationer och andra politiska initiativ från kommissionen.

- Den europeiska ungdomsgarantin har som mål att säkerställa att alla under 30, inom en period av fyra månader efter att de blivit arbetslösa eller avslutat sin formella utbildning, får ett erbjudande om anställning, vidareutbildning, en lärlingsplats eller en praktikplats av hög kvalitet.
- En rådsrekommendation om långtidsarbetslösas återinträde på arbetsmarknaden är inriktad på registrering, ingående individuella bedömningar och avtal om återinträde på arbetsmarknaden som ska erbjudas registrerade långtidsarbetslösa.
- Den europeiska kompetensagendan innehåller 12 åtgärder som rör kompetens för arbete, inrättade för att se till att rätten till utbildning och livslångt lärande gäller i hela Europa. Året som slutade den 8 maj 2024 utsågs till "Europaåret för kompetens" och syftade till att ta itu med kompetensbristen i EU och främja omskolning och kompetenshöjning för att hjälpa människor att få jobb av hög kvalitet.
- I en rekommendation från kommissionen om effektivt aktivt sysselsättningsstöd till följd av covid-19-krisen beskrivs en strategi för en gradvis övergång mellan nödatgärder som vidtagits för att bevara arbetstillfällena under pandemin och nya åtgärder som behövs för en återhämtning med ökad sysselsättning.
- Den strategiska ramen för arbetsmiljö 2021–2027 innehåller viktiga utmaningar och strategiska mål för hälsa och säkerhet i arbetet samt åtgärder och instrument för att hantera dem.
- Den europeiska strategin för vård och omsorg syftar till att säkerställa högkvalitativa, överkomliga och tillgängliga vård- och omsorgstjänster i hela EU, och att förbättra situationen för både vårdtagare och vårdgivare, både professionella och informella.

## E. Stöd till EU:s finansieringsinstrument

Ett antal EU-finansieringsprogram ger stöd på sysselsättningsområdet.

- Europeiska socialfonden+ (se faktablad [2.3.2](#) Europeiska socialfonden) är EU:s viktigaste instrument när det gäller att investera i människor och den samlar ett antal fonder och program, särskilt Europeiska socialfonden, sysselsättningsinitiativet för unga, fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt och programmet för sysselsättning och social innovation.
- Europeiska fonden för justering **för globaliseringseffekter för uppsagda arbetstagare** stöder de personer som har förlorat sina jobb till följd av stora strukturförändringar i världshandeln, digitalisering, automatisering och omställningen till en koldioxidsnål ekonomi.

- Faciliteten för återhämtning och resiliens, kärnan i [NextGenerationEU](#), är ett tillfälligt instrument för att stödja reformer och investeringar som medlemsstaterna genomför mellan februari 2020 och den 31 december 2026. Syftet är att dämpa konsekvenserna av covid-19-pandemin och göra de europeiska ekonomierna och samhällena mer hållbara samt bättre rustade för de utmaningar och möjligheter som den gröna och digitala omställningen medför.
- React-EU (återhämtningsstöd för sammanhållning och till Europas regioner) är ett tillägg till strukturfondsprogrammen för 2014–2020 och ett komplement till anslagen från Sammanhållningsfonden för 2021–2027. Det bygger vidare på krishanterings- och krisberedskapsåtgärderna genom investeringsinitiativet mot effekter av coronaviruset och investeringsinitiativet mot effekter av coronaviruset plus.
- Sure (stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation) gav ekonomiskt stöd till medlemsstaterna under covid-19-krisen, vilket möjliggjorde system för korttidsarbete eller liknande åtgärder för att skydda arbetstillfällena och arbetstagare.
- Fonden för en rättvis omställning syftar till att minska de sociala och ekonomiska kostnaderna till följd av omställningen till en klimatneutral ekonomi genom att hjälpa människor att anpassa sig till en föränderlig arbetsmarknad. Det är den första pelaren i mekanismen för en rättvis omställning, som också är en del av den europeiska gröna given.

## EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Parlamentets roll på detta område har gradvis förändrats. Sedan Amsterdamfördraget trädde i kraft måste rådet samråda om riktlinjerna för sysselsättning med parlamentet innan de antas.

Parlamentet gav sitt fulla stöd till Europa 2020-strategin. Många initiativ för att bekämpa ungdomsarbetslösheten har sitt ursprung i parlamentets förslag på konkreta och praktiska åtgärder, till exempel EU:s ungdomsgaranti och miniminormer för praktiktjänstgöring. I sin [resolution från juli 2014](#) efterlyste parlamentet en rättslig EU-ram med miniminormer för genomförandet av ungdomsgarantin, som skulle inbegripa kvalitet på lärlingsutbildningar och där alla mellan 25–30 år också skulle ingå. I en [resolution från 2018](#) om EU:s nästa långtidsbudget begärde parlamentet kraftigt ökade anslag för genomförandet av ungdomssysselsättningsinitiativet. I oktober 2020 antog parlamentet en [resolution](#) där man uttryckte oro över att ungdomsgarantin var frivillig (för närvarande en rådsrekommendation) och uppmanade kommissionen att föreslå ett bindande instrument.

Parlamentet avvisade också oavlönad praktik och uppmanade kommissionen att se över befintliga EU-instrument såsom kvalitetskriterierna för praktikprogram och den europeiska ramen för ändamålsenliga lärlingsutbildningar av god kvalitet. Parlamentet insisterade på att kvalitetskriterier skulle införlivas i erbjudandena till ungdomar, inbegripet principen om rättvis ersättning till praktikanter, tillgång till socialt skydd, hållbar sysselsättning och sociala rättigheter för att ramen från 2014 skulle bli ett starkare lagstiftningsinstrument. Efter denna uppmaning, och för att ta itu med några av dessa problem, lade kommissionen i mars 2024 fram ett [förslag till direktiv](#) om

att förbättra och tillämpa arbetsvillkor för praktikanter och motverka att reguljära anställningsförhållanden kamoufleras till praktik, och ett förslag till [översyn](#) av rådets rekommendation om förstärkta kvalitetskriterier för praktikprogram.

Vidare gav parlamentet i en [resolution](#) från oktober 2015 sitt stöd till tillvägagångssättet i rekommendationen om långtidsarbetslöshet. Parlamentets ihärdiga arbete för kompetensutveckling hade betydelse för den europeiska kompetensagendan. Parlamentet har [betonat](#) vikten av livslångt lärande och yrkesutbildning, inbegripet fortbildning och omskolning. Parlamentet har gång på gång uppmanat kommissionen och medlemsstaterna att inrätta ett europeiskt område för yrkesutbildning.

Parlamentets [resolution](#) av den 13 mars 2019 om den europeiska planeringsterminen betonade att EU:s sociala mål och åtaganden är lika viktiga som dess ekonomiska mål. I en [resolution](#) som antogs den 10 juli 2020 om EU:s sysselsättningsriktlinjer efterlyste ledamöterna radikala åtgärder för att dämpa den chock som pandemin orsakat, särskilt en översyn av de kommande riktlinjerna, och de framhöll behovet av insatser för att ta itu med ungdomsarbetslösheten genom en förbättrad ungdomsgaranti. I samband med att energi- och levnadskostnadskrisen bredde ut sig [uppmanade](#) parlamentet medlemsstaterna och kommissionen att prioritera bekämpningen av arbetslöshet, stärka Sure-instrumentet i syfte att stödja system för korttidsarbete, arbetstagares inkomster och arbetstagare som tillfälligt permitterats på grund av de stigande energipriserna och att begränsa effekterna av asymmetriska chocker.

Mer information om detta ämne finns på webbplatsen för [utskottet för sysselsättning och sociala frågor](#).

Samuel Goodger / Monika Makay  
04/2024